

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

WERKAANTEKENINGEN

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl
KvK Utrecht 30276683

T 5.1.2e
F 5.1.2e
5.1.2e@rivm.nl

Datum
30 september 2019

Bespreking	Inhoudelijke klankbordgroep chroom-6 in arbeidssituaties
Vergaderdatum en -tijd	30 september 2019, van 13.00 – 15.15 uur
Vergaderplaats	BCN, Utrecht
Deelnemers:	Namens de klankbordgroep
	5.1.2e (voorzitter), 5.1.2e
	5.1.2e
	5.1.2e
	5.1.2e
	Namens RIVM
	5.1.2e en 5.1.2e
Afwezig m.k.	5.1.2e
	5.1.2e
	5.1.2e
Verslag	5.1.2e (Het Notuleercentrum)

1. Opening, mededelingen en bespreking gewijzigde verklaringen van belangen

De voorzitter opent de vergadering om 13.00 uur en heet iedereen welkom. Omdat mevrouw 5.1.2e de vergadering eerder moet verlaten en één van de klankbordgroepleden is die vooraf input heeft ingeleverd voor agendapunt 5, wordt dit agendapunt na agendapunt 2 als eerste besproken.

Mededelingen

De agenda voor vandaag is grotendeels gelijk aan de agenda van de geannuleerde vergadering van 9 september. Alleen de bespreking van de in juli en augustus ontvangen opmerkingen van de klankbordgroepleden naar aanleiding van het concept extern advies van het deskundigenberaad over de inrichting van het onderzoek bij andere locaties bij Defensie komt nu niet terug. Deze opmerkingen zijn meegenomen in het definitieve externe advies, dat op 14 september is besproken met de paritaire commissie en daar is vastgesteld. De paritaire commissie heeft de klankbordgroep als aanvullende opdracht gegeven om te bekijken hoe dit advies kan worden geïmplementeerd. Mevrouw 5.1.2e deelt mee dat zij is benaderd om mee te denken over bedrijfsgeneeskundige zaken. Ook de voorzitter is benaderd om mee te denken.

Planning

Deze wordt doorgenomen. De vergadering van 4 november gaat in ieder geval door. De heer 5.1.2e is dan verhinderd. Het doorgaan van de vergadering van 2 december is afhankelijk van de geboekte voortgang bij de hierbij genoemde onderwerpen en werkpakketten.

Bespreking gewijzigde verklaringen van belangen

- De nieuwe formulieren van deze verklaringen zijn van vijf klankbordgroepen nog niet ontvangen. Mevrouw 5.1.2e ontvangt deze graag alsnog. **Actie**
- Gevraagd wordt tot wanneer deze verklaringen geldig zijn. Dit is in principe voor het gehele traject waarbij de klankbordgroep betrokken is.
- Mevrouw 5.1.2e meldt dat zij een mail heeft ontvangen van haar collega 5.1.2e, die net als zij werkzaam is bij Beer Advocaten. Hieruit blijkt dat de

gemeente Tilburg hem heeft gevraagd op juridisch vlak deel te gaan uitmaken van een onafhankelijk platform van experts dat het college van B&W van deze plaats desgevraagd onafhankelijk kan adviseren en ondersteunen. Zij vraagt of dit een probleem is in het kader van mogelijke belangenverstrengeling. Dit zal worden nagevraagd bij de juridische afdeling van het RIVM. **Actie** Vooruitlopend hierop benadrukt mevrouw 5.1.2e dat de heer 5.1.2e geen van de betrokkenen met chroom-6 problematiek juridisch zal bijstaan en dat dit ook geldt voor andere collega's van Beer Advocaten.

Datum
30 september 2019

2. Concept verslag bijeenkomst 8 juli 2019 en actiepunten

Tekstueel/naar aanleiding van:

Blad 9, regel 402: het moet 5.1.2e zijn i.p.v. 5.1.2e

Het verslag wordt met deze wijziging vastgesteld.

Inzake de actiepunten wordt afgesproken dat de heer 5.1.2e deze zal checken en updaten. **Actie**

5. Defensie – verkenning epidemiologisch onderzoek

Toelichting

Op deze verkenning zijn eerder schriftelijke reacties ontvangen van de dames 5.1.2e en 5.1.2e en van de heer 5.1.2e. Deze spitsen zich vooral toe op het doel van dit onderzoek, de representativiteit en de methodologische aspecten. Gevraagd is bijvoorbeeld of er – naast onderzoek op basis van het historisch cohort – andere onderzoeksvormen zijn bekeken en of onderscheid gemaakt moet worden tussen mannen en vrouwen. Voordat hierop wordt ingegaan, worden de uitgangspunten van de paritaire commissie omtrent dit onderzoek toegelicht. Het uitgangspunt is het verkennen van de haalbaarheid van een epi-onderzoek bij Defensie, in aanvulling op het eerder gehouden onderzoek bij POMS. Het verband moet onderzocht worden tussen chroom-6-blootstelling en gezondheid op meer Defensielocaties dan alleen de POMS. Onder gezondheid vallen niet alleen de gezondheidsmaten die volgens de literatuur gerelateerd zijn aan chroom-6, maar ook de gezondheidsmaten waarvan deze relatie nog onbekend is. De paritaire commissie heeft daarbij bewust besloten om het alleen bij blootstelling aan chroom-6 te houden. Daarnaast heeft de paritaire commissie gevraagd of alsnog iets gezegd kan worden over (werkzaamheden van) de POMS-medewerkers, buiten het personeelsbestand van PeopleSoft.

Reacties van de klankbordgroep

Opmerkingen over het doel van het onderzoek

- Het is niet duidelijk wat het doel van dit onderzoek is; de formulering is niet erg concreet. Er zitten ook erg veel voorwaardelijkheden in de notitie.
- De terminologie is niet consistent toegepast. Nu lopen de termen 'gezondheidsproblemen', 'ziekten' en 'nadelige effecten' door elkaar heen.
- Als één van de doelen van dit onderzoek is om te bepalen wat in aanmerking komt voor vergoedbare schade, is het belangrijk om bij de formulering ook te kijken naar wat een rechter belangrijk vindt. Ziekten maken meer kans op een vergoeding dan 'enig ongemak' of 'enige last' of 'effecten' ergens van ondervinden. Hierbij wordt opgemerkt dat het onderzoek zich op groepsniveau richt en dat het lastiger, maar niet onmogelijk, kan zijn om dan tot een causaliteitsoordeel te komen. Aangegeven wordt dat dit epi-onderzoek niet als specifiek doel heeft om tot een onderbouwing te komen voor een collectieve regeling.
- Een ander doel van dit onderzoek zou kunnen zijn dat Defensie hiermee een

Datum
30 september 2019

bijdrage levert aan de wetenschap. Dit zou met name het geval kunnen zijn bij potentiële eindpunten waarover nog geen literatuur beschikbaar is. Dit zou in het beste geval kunnen leiden tot hypothese genererende informatie.

- Niet duidelijk is of het bij dit onderzoek gaat om verschillende eindpunten of om onderzoek naar specifieke ziekten, zoals keelkanker of maagkanker.
- Verwezen wordt naar de Chinese studie met betrekking tot tumoren. Veel van deze tumoren zijn in dat onderzoek niet goed onderbouwd. Het epi-onderzoek van Defensie zou hier, wetenschappelijk gezien, meer duidelijkheid over kunnen geven. Hierbij wordt opgemerkt dat het design per tumor en per eindpunt kan verschillen en dat uit het expertgroepoverleg en uit literatuuronderzoek inzake carcinogeniteit is gebleken dat voor veel tumoren geen overtuigende aanwijzing/overtuigend bewijs is aangetoond.
- De blootstelling aan chroom-6 was na 2004 lager dan daarvóór. Hierbij wordt opgemerkt dat een aantal kankersoorten een lange incubatietijd heeft en dat kankergevallen van na 2004 dus het gevolg kunnen zijn van een hoge blootstelling in het verleden.
- Gerefereerd wordt aan de vier doelen die de 'expertgroep GezondheidsOnderzoek na Rampen en milieu-incidenten' hanteert: dit zijn privégezondheidsdoelen, publieksgezondheidsdoelen, maatschappelijke onrust voorkómen en wetenschappelijke nieuwsgierigheid. De eerste twee doelen vallen bij dit onderzoek af, de andere twee doelen zouden wél concrete doelen voor dit onderzoek kunnen zijn. Onder het doel 'voorkómen van maatschappelijke onrust' valt bijvoorbeeld er- en herkenning van bepaalde gezondheidsproblemen/-effecten; geruststelling is niet altijd mogelijk, zeker niet op individueel niveau.

Opmerkingen over de methodologie

- Een retrospectieve case-cohortaanpak wordt aanbevolen. Hierbij worden cases vastgesteld voor het gehele cohort en wordt een subcohort gevormd op basis van random 10% van het totale cohort, waarin de blootstelling voor dit subcohort zo goed mogelijk wordt gekwantificeerd. De exposure-informatie die dit oplevert, kan als informatiebron dienen voor verschillende ziekten. Deze methodologie is bewezen efficiënt en minder duur dan een onderzoek onder een grote groep. Hierbij wordt opgemerkt dat uit eerder onderzoek door RIVM is gebleken dat blootstelling aan chroom-6 alleen per categorie of semi-kwantitatief kon worden aangetoond. De vraag is of door een case-cohortaanpak de blootstellingscriteria en dosis-responscriteria kunnen worden aangescherpt. Een onderzoek naar de mate van blootstelling op basis van functies en/of de periode waarin bepaalde taken/werkzaamheden zijn verricht is wellicht effectiever.
- Gesuggereerd wordt om het onderzoek breder te trekken. Het defensiepersoneel heeft namelijk zorgen over allerlei vormen van blootstelling.
- Eventueel zou ook een blootstellingsreconstructie kunnen worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door een gedeelte van een brug met chroom-6-verf in een ruimte die vergelijkbaar is met een POMS-locatie te schuren.
- Gevraagd wordt naar de randvoorwaarde voor de periode. Deze is nu 2004-2015, maar dit lijkt wat beperkend voor een epi-onderzoek. Het RIVM zou ook nog kunnen kijken naar blootstellingsregistratie in de periode daarvóór en daarna. Dit kan inderdaad meerwaarde hebben, zoals ook bij het Balkan-onderzoek is gebleken.
- Verwezen wordt naar de afbeelding op pagina 9 in de notitie. Het is niet juist

Datum
30 september 2019

om de persoons-tijd van vóór 2004 mee te tellen, omdat anders sprake is van een enorme onderschatting van het risico. Het vermeldde op pagina 19 over immortal time bias klopt daarom ook niet; de follow-up kan voor iedereen pas worden gestart vanaf 2004. Het nadeel hiervan is dat veel persoons-tijd niet kan worden meegenomen in het epi-onderzoek, maar een voordeel hiervan is dat, gezien de lange incubatietijd, nog veel chroom-6-gerelateerde cases in de analyse kunnen worden meegenomen. Er wordt aangeraden om vanaf 2004 niet te werken met een sensitivityanalyse, maar met een hoofdanalyse.

Opgemerkt wordt dat de immortal time bias vooral een rol speelt bij zich snel ontwikkelende ziekten als maag- en longkanker. De rol van de immortal time bias is kleiner als de overlijdenskans als gevolg van een ziekte lager is.

- Opgemerkt wordt dat gezondheidseindpunten ook niet-kankergerelateerd kunnen zijn, zoals COPD. De vraag is hoe hiermee moet worden omgegaan en welke bronnen hiervoor kunnen worden geraadpleegd. Deze gegevens kunnen niet worden gekoppeld aan kankerregistratie. Wellicht biedt informatie over medicijngebruik, ontslagdiagnoses of doodsoorzaken hiervoor een oplossing, of het toepassen van specifieke vragenlijsten. Voor een koppeling met CBS-informatie over doodsoorzaken is geen toestemming nodig, omdat de WBGO nog steeds van toepassing is.
- Opgemerkt wordt dat bij vragenlijsten ook Wmo-plichtigheid een rol kan spelen. Dit is met name het geval bij vragen over psychiatrische aspecten en seksualiteit, of als het invullen van de vragenlijst langer duurt dan een uur en daardoor te belastend is.
- Voorgesteld wordt om kankergerelateerde en niet-kankergerelateerde eindpunten uit elkaar te trekken. Als voor andere eindpunten een vragenlijst zou worden ingezet, zijn individuele confounders gemakkelijker te bepalen dan op basis van registraties.
- Ook wordt voorgesteld om onderscheid te maken tussen onderzoek bij administratief en niet-administratief personeel bij Defensie en gebruik te maken van de conclusies van de expertworkshops over immunologie en carcinogeniteit.
- Daarnaast kan onderzoek naar blootstelling aan andere chemische stoffen interessant zijn, zoals diesel. Het is echter heel intensief om dit ook te onderzoeken. Uit het CARC-dossier is al gebleken hoe ingewikkeld het is om vast te stellen wat de samenstelling van bepaalde stoffen en producten was.
- Een onderzoek zoals eerder bij de POMS is uitgevoerd, is – aldus de paritaire commissie – niet doenlijk bij alle Defensielocaties.
- Bij onderzoek op individueel niveau zouden de resultaten moeten kunnen worden geëxtrapoleerd naar bepaalde functies om de resultaten te kunnen toepassen op andere mensen in het cohort. Hoewel de (invulling van) functies en de bijbehorende arbeidsomstandigheden in de loop der tijd zijn veranderd, kan het zinvol zijn om te inventariseren hoeveel tijd (in percentages) mensen aan bepaalde werkzaamheden hebben besteed en wat toen hun werkomstandigheden waren. Het zal echter lastig blijven om te achterhalen of chroom-6 in de verf zat die Defensiemedewerkers hebben gebruikt of in de lagen die zij hebben bewerkt.

Opmerkingen over de representativiteit

- Een nadeel van een vragenlijstonderzoek is dat dit kan leiden tot een selectieve non-respons. Maar als niet iedereen meedoet en dit niet leidt tot selectieve uitval of een vertekening in de relaties, is dat op zich niet erg.
- Als mensen een vragenlijst invullen, kan hen ook worden gevraagd om

Datum
30 september 2019

- 190 toestemming te geven voor het onderzoek. Bij grote aantallen kunnen
191 advertenties worden geplaatst in dagbladen of in bladen van Defensie.
- 192 • Als er een locatie is waar een relatie zou worden gevonden tussen Chroom 6-
193 blootstelling en effecten omdat de werkomstandigheden daar anders waren
194 dan op andere locaties is dit ook niet representatief, maar ook niet erg.
 - 195 • Het uitgangspunt dat het epi-onderzoek representatief moet zijn, is niet
196 genoeg.
 - 197 • De matrices die zijn ontwikkeld leiden tot een matige score, in vergelijking met
198 metingen, en worden steeds onnauwkeuriger naarmate verder teruggegaan
199 wordt in de tijd.

200
201 Mevrouw 5.1.2e geeft deze week schriftelijk nog een aantal opmerkingen
202 door.

203 Vervolg

204 De opmerkingen en adviezen van de klankbordgroep worden samengevat en ter
205 bespreking meegenomen naar de vergadering van de paritaire commissie op
206 10 oktober a.s. **Actie** Als dit gewenst is, kan de klankbordgroep nog meekijken naar
207 deze samenvatting.

208 **3. Stand van zaken HDI-onderzoek**

209 Toelichting

210 Ingegaan wordt op de nog af te ronden WP's.

- 211 • Het eindrapport van WP9 is afgerond. Op het concepteindrapport van WP9 is
212 schriftelijk gereageerd door verschillende klankbordgroepleden, en met name
213 door mevrouw 5.1.2e en de heer 5.1.2e. Alle opmerkingen zijn verwerkt.
214 Mevrouw 5.1.2e heeft de definitieve versie van WP9 niet meer bekeken.
- 215 • Het eindrapport van WP4 is hopelijk vóór 4 november klaar. In eerste instantie
216 hebben de onderzoekers hierbij gekeken naar taken en werkzaamheden bij de
217 POMS-locaties over de verschillende functies heen die (H)DI-blootstelling tot
218 gevolg gehad kunnen hebben. Op basis van een kwalitatieve en kwantitatieve
219 inschatting is een indeling van functies gemaakt, gerelateerd aan vormen van
220 directe en indirecte blootstelling. Een overzicht van de functies en
221 blootstellingen wordt getoond. Bij de rest van de functies was geen sprake van
222 directe blootstelling en was de achtergrondblootstelling verwaarloosbaar.
- 223 • In WP5.1 komen de ziekten terug die kunnen worden veroorzaakt door HDI.
224 Deze zijn al eerder besproken in de klankbordgroep. De enige afwijking van de
225 ziekten veroorzaakt door chroom-6 is hypersensitivity pneumonitis (EEA).
226 • WP6 is hopelijk begin december klaar. De risicobeoordelaars zullen zich hierbij
227 richten op vier van de in WP5.1 genoemde ziekten, te weten EEA, astma,
228 rhinitis en/of conjunctivitis en contact dermatitis. Ook wordt een tabel
229 opgesteld van deze ziekten en de typen van blootstelling, waarbij geen
230 onderscheid wordt gemaakt tussen allergische en irritatieve astma. De
231 risicobeoordeling vindt plaats op basis van kwalitatieve criteria. Een
232 kwantitatieve aanpak voor allergische beroepsastma is overwogen, maar heeft
233 geen meerwaarde omdat deze vorm van astma na de blootstelling niet meer
234 zal optreden.

235 Reacties van de klankbordgroep

236 De klankbordgroepleden nemen deze informatie ter kennisgeving aan.

237 Vervolg

238 De eindrapporten van WP4 en WP6 van het HDI-onderzoek zullen – hopelijk – op

de klankbordgroepvergadering van respectievelijk 4 november en 2 december kunnen worden besproken. De resultaten van alle WP's van het HDI-onderzoek worden samengevat in een beknopte synthese. Deze synthese komt in principe aan de orde op de decembervergadering. Op basis van de hierin vermelde conclusies zal Defensie, samen met de bonden, bekijken of de collectieve regeling wordt uitgebreid.

Datum
30 september 2019

4. NS – stand van zaken verkenning epidemiologisch onderzoek

Toelichting

Naar aanleiding van de vorige klankbordgroepvergadering is in juli een brief gestuurd naar de onafhankelijke commissie van de NS die dit onderzoek begeleidt. Deze commissie heeft het in deze brief opgenomen dringende advies van de klankbordgroep om het oude bestand met personeelsgegevens te bewaren overgenomen. Daarnaast is op aanbeveling van de klankbordgroep besloten om een externe jurist, 5.1.2e in te schakelen. Er hebben inmiddels verschillende gesprekken met hem plaatsgevonden en over twee weken wordt zijn advies over het gebruiken van het oude en huidige personeelsbestand voor dit onderzoek verwacht. Daarnaast heeft de heer 5.1.2e gekeken naar de formulering van een aantal brieven en toestemmingsformulieren voor interviews en eventuele vervolgvragen. Naar aanleiding hiervan is een aantal aanpassingen in deze documenten doorgevoerd. Hierdoor is, bijvoorbeeld, ondervangen dat bij mensen die geen toestemming geven voor vervolgvragen toch CBS-gegevens (als blijkt dat er geen toestemming nodig is om te koppelen) kunnen worden gebruikt.

Reacties van de klankbordgroep

- De klankbordgroepleden zijn positief over de hiervóór toegelichte ontwikkelingen.
- Gevraagd wordt of het doel van deze studie wél scherp is geformuleerd of dat hierover nog discussie is. Ook hierbij kan de klankbordgroep zich voorstellen dat een onderzoek naar diesel en andere onderhoudsstoffen voor de hand ligt. Dit is al benoemd in de notitie over dit onderzoek.
- Om meer power te bereiken en omdat deelname aan de onderzoeken anoniem is, wordt gesuggereerd om de onderzoeksresultaten van chroom-6-blootgestelden bij de NS en bij Defensie te combineren en hier één grote analyse 'op los te laten'.
- Gevraagd wordt of er bij de NS inmiddels meer informatie over blootstelling en de karakterisering hiervan aanwezig is. Hiernaar loopt nog een onderzoek van IRAS, op basis van gesprekken. Bij dit onderzoek wordt onder meer gevraagd of er chroom-6 in de verf zat en, zo ja, in welke verf, en in welke treintoestellen.

6. Chroom-6 ziektenupdate en aanvullende risicobeoordeling

Toelichting

Het doel en de onderzoeksmethode van deze literatuupdate naar nadelige gezondheidseffecten en ziekten veroorzaakt door chroom-6 wordt kort toegelicht. Vervolgens wordt ingegaan op twee expertworkshops die in dit kader hebben plaatsgevonden. Ook de deelnemers aan deze workshops worden genoemd.

- De workshop met betrekking tot immuuneffecten leverde als conclusie op, ook naar aanleiding van de recente literatuur, dat nog onvoldoende duidelijk is of chroom-6 klinisch relevante immunologische aandoeningen en reversibele ziekten kan veroorzaken bij mensen (anders dan klassieke allergische aandoeningen als allergisch contacteczeem, allergische astma, allergische

rhinitis en chronische longziekten).

- In de workshop over carcinogeniteit, waarin de heer 5.1.2e namens de klankbordgroep deelnam, is gekomen tot vier categorieomschrijvingen: 1: 'voldoende bewijs', 2: 'verdacht', 3: 'onvoldoende duidelijk' en 4: 'geen of geen overtuigende aanwijzingen'. Deze omschrijvingen – die globaal overeenkomen met de eerdere categorieomschrijvingen – worden kort toegelicht, evenals de ziekten die volgens de experts, als hazards onder de vier categorieën vallen. Ten opzichte van eerdere discussies zijn er drie typen kanker bijgekomen. Dit zijn kanker in de mondholte, in het strottehoofd (larynx) en in de dunne darm. Deze typen kanker vallen onder categorie 2 of 3. Maagkanker, dat eerst onder categorie 2 viel, zou op basis van de workshop, ingedeeld worden in categorie 3. Ten aanzien van larynx wordt opgemerkt dat de experts graag ook een case controlstudie willen meegenomen die is geaccepteerd door een tijdschrift, maar nog niet is gepubliceerd. Verwacht wordt dat deze studie in oktober alsnog openbaar wordt gemaakt. Tot slot wordt bij deze workshop aangegeven dat nog niet van alle experts input op het verslag van deze workshop heeft plaatsgevonden en dat de conclusies nog kunnen wijzigen.

Daarnaast hebben de heer 5.1.2e en mevrouw 5.1.2e naar aanleiding van eerdere discussie hierover, een expert geconsulteerd op het gebied van gebitsproblemen en tanden: 5.1.2e hoogleraar cariologie en endodontologie. Hieruit is onder meer naar voren gekomen dat zij zich kon vinden in de vermelde conclusies in het conceptrapport met betrekking tot literatuur over de relatie tussen tanden- en gebitsproblemen en chroom-6. Ook bleek uit dit gesprek dat het tanden-op-elkaar zetten bij zware werkzaamheden, tandenknarsen, stress of een zware stofblootstelling kunnen leiden tot tanderosie of het afschuren van tanden. Tandglazuur kan echter alleen kan worden aangetast door zuur en niet door (opname van) chemische stoffen. Daarnaast is ingegaan op leeftijdsinvloeden en de invloed van de kwaliteit van mondzorg. De eerdere conclusie dat er geen aanwijzingen zijn dat chroom-6 tanden aantast, met uitzondering van chroomzuur, blijft dus gehandhaafd. En als er iets gebeurt, zal dit kort na de blootstelling zijn.

Tot slot wordt ingegaan op de risicobeoordelingen van de hazards van de verschillende ziekten. Voor de drie eerdergenoemde nieuwe ziekten zal aanvullend een kwalitatieve risicobeoordeling volgens het stochastische principe plaatsvinden, zowel voor de POMS-locaties als voor tROM, op basis van dezelfde uitgangspunten als de eerder beoordeelde ziekten. Deze risicobeoordelingen zullen worden toegevoegd aan het eindrapport van WP5.1. over de hazards, dat terugkomt in de klankbordgroep. De risicobeoordelingen worden vermeld in de vorm van een samenvattende tabel, waarin de ziekten worden gerelateerd aan functies met een mogelijke directe blootstelling, functies met een aanneemelijke achtergrondblootstelling, functies met een mogelijk incidentele blootstelling en functies met verwaarloosbaar geachte blootstelling. Mogelijk zal deze aanvulling ook leiden tot een aanpassing van de regelingen voor POMS en tROM. De communicatie over (de deelresultaten uit) het eindrapport van WP5.1 zal plaatsvinden in samenhang met het eindrapport over HDI, waarbij de focus minder ligt op de verschillende categorieën.

Reacties van de klankbordgroep

- Gevraagd wordt of de experts carcinogeniteit bij categorie 4 wél naar deze typen kankeraandoeningen hebben gekeken. Dit wordt bevestigd. De

Datum

30 september 2019

Datum
30 september 2019

besproken studies hebben echter niet geleid tot overtuigend bewijs. Ook was, met name bij het Chinese onderzoek, niet altijd te achterhalen wat de kwaliteit van de onderliggende studies was. Bij deze categorie leverden proefdierstudies vaak ook niet voldoende bewijs op van optredende tumoren. Eventueel zou nog een meetanalyse kunnen plaatsvinden, die beperkt wordt tot het respiratoire systeem en het maag-darmkanaal.

- Gevraagd wordt of het bij de studies naar tandproblemen alleen gaat om humane studies. Dit is, voor zover bekend, inderdaad het geval.
- Gevraagd wordt of hoogleraar cariologie kon aangeven of de reductie van chroom-6 naar chroom-3 van de mond naar de maag/dunne darm bij directe blootstelling ook kan leiden tot aantasting van het tandglazuur. Aangegeven wordt dat dit de hoogleraar erg onwaarschijnlijk leek. Aangeraden wordt om wél aandacht hieraan te besteden. De heer 5.1.2e biedt aan om hier nog eens naar te kijken.
- De klankbordgroep vraagt zich af of de kwalitatieve risicobeoordelingsstructuur wel gelijk moet zijn aan die de POMS- en tROM- rapportages, gezien de eerdere discussies over de definities van risico's en de voorgestelde alternatieven van de klankbordgroep in deze. Aangegeven wordt dat deze voorstellen deels zijn overgenomen in het syntheserapport voor chroom-6 op de POMS-locaties. Het RIVM stelt voor om de terminologie in de eindrapporten daarom vergelijkbaar te laten zijn met de POMS- en tROM-syntheserapporten.
- Ingegaan wordt op de EFSA-beoordelingsmethodiek. De klankbordgroep vindt deze methodiek minder geschikt omdat hierbij wordt uitgegaan van waarschijnlijkheden bij hazards en omdat de mate van blootstelling en de achtergrondincidentie geen rol spelen. Als alternatief voor de EFSA-methodiek wordt voorgesteld om bij de beoordeling gebruik te maken van de methodiek van GRADE die ook bij systematic reviews wordt gebruikt. Bij deze methodiek wordt een kwantitatief en kwalitatief oordeel inzake bewijsvoering gecombineerd.
- Tot slot wordt gesuggereerd om een onderzoek te doen bij de doelgroep van onderzoeksrapporten naar de begrijpelijkheid van de communicatie over risico's.

Vervolg

De bespreking van het eindrapport met de hazards én de risicobeoordeling vindt plaats op 2 december, als dit haalbaar is.

7. W.v.t.t.k., volgende vergadering, rondvraag

- De voorzitter vraagt of bij het RIVM al een aanvraag is ontvangen voor een onderzoek naar chroom-6 bij trams. Dit is niet het geval. Wél ziet het RIVM dat steeds meer organisaties zich richten op het veilig werken met chroom-6 en preventie.
- De heer 5.1.2e meldt dat hij op 4 december 's middags vanwege pensionering afscheid neemt van het RIVM met een symposium. De klankbordgroepleden zijn hierbij ook van harte welkom. Een uitnodiging hiervoor volgt via mevrouw 5.1.2e

8. Sluiting

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering om 15.15 uur.

Datum

30 september 2019

Actielijst naar aanleiding van deze vergadering

Nr.	Actie	Wie
1	Toesturen gewijzigde verklaringen van belangen aan mevrouw 5.1.2e	2 klankbordgroepleden
2	In het kader van de gewijzigde verklaring van belangen navraag doen bij de juridische afdeling van het RIVM naar het juridisch bijstaan van het college van B&W van Tilburg door de heer 5.1.2e (collega van mevrouw 5.1.2e)	5.1.2e
3	Checken en updaten van de actielijst van de vergadering van 8 juli 2019	5.1.2e
4	Samenvatten opmerkingen en adviezen van de klankbordgroep inzake de verkenning van een epi-onderzoek bij Defensie en deze op 10 oktober 2019 bespreken met de paritaire commissie	5.1.2e
5	Versturen uitnodiging afscheidssymposium van de heer 5.1.2e op 4 december 2019 aan de klankbordgroepleden	5.1.2e